

KARS

Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası

Mayıs 2024

TGA
TÜRKİYE TURİZM
TANITIM VE GELİŞTİRME
AJANSI

KARS

Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası

11 MAYIS 2024

Katkıda Bulunanlar:

Prof. Dr. Bilgehan Gülcan

Doç. Dr. Halil Burak Sakal

Doç. Dr. Mehmet Bahar

Doç. Dr. Seda Derinalp Çanakçı

Sosyal ve Stratejik Çalışmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi Katkılarıyla Hazırlanmıştır.

Kapadokya Üniversitesi

50420 Mustafapaşa, Ürgüp, Nevşehir

İÇERİK

1.	GİRİŞ	1
2.	Küresel Turizmin Analizi ve Hedefler	2
3.	Türkiye Turizminin Analizi ve Ulusal Hedefler	2
4.	Kars Turizm Analizi	3
4.1.	İlin Ziyaretçi Analizi ve Hedefi	3
4.2.	İlin Turizm Gelir Analizi ve Hedefi	4
4.3.	İlin Konaklama Analizi ve Hedefi	4
4.4.	İlin Mevsimsellik Durum Analizi	5
4.5.	İlin Turizm Türleri Analizi	6
5.	Destinasyon Risk Analizi	7
6.	Rekabet Analizi ve Rekabet Gücünü Artırma	8
7.	Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarını Geliştirme	8
8.	Gastronomi Kaynaklarını Etkin Kullanma	9
9.	Dijitalleşme ve Akıllı Turizm Uygulamalarını Etkili Kullanma	10
10.	Tematik Rotalar Geliştirme	11
11.	Kent Peyzajını Düzenleme ve Rekreatif Alanları Artırma	12
12.	Deneyimsel Turizm Uygulamalarını Artırma	12
13.	Nitelikli Hediye Eşya Envanterini Geliştirme	13
14.	Sarıkamış Kayak Merkezi İçin Suni Karlama Sistemlerini Hazırlama	13
15.	Kamp ve Karavan Noktalarını Belirleme	14
16.	Sarıkamış'taki Kayak Otellerinin Tüm Yıl Boyunca Etkin Kullanımını Sağlama	14
17.	Kars İçin Mobil Aplikasyonlar Geliştirme	15
18.	Marka Festival Oluşturma	15
19.	Ani Antik Kenti ve Çevresinde Alternatif Turizm Faaliyetleri Oluşturma	16
20.	Boğatepe ve Koşapınar Köylerini UNWTO "En İyi Turizm Köyü" İçin Hazırlama	16
21.	Çıldır Gölü ve Çevresine Yönelik Uygun Turistik Tesisler Yapma	16
22.	Arkeolojik Kazı Çalışmalarını Hızlandırma	17
23.	Kars'ın Tarihî Yapılarının Fiziksel Rehabilitasyonunu Sağlama	17
24.	Yönlendirme Tabelaları ile Şehrin Turistik Ürünlerini Görünür Hâle Getirme	18
25.	Nitelikli Personel ve Yerel Rehberler Yetiştirme	18
26.	Etkili Bir Turizm Yönetimi Oluşturma ve Tanıtımda Bütünleşik Yaklaşımı Benimseme	19

1. GİRİŞ

Kars; tarihi, kültürel ve gastronomi değerleriyle önemli bir destinasyondur. Kars, tarihi boyunca Urartular, Persler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Osmanlılar ve Ruslar gibi birçok medeniyetin egemenliği altında kalmıştır. Ani Arkeolojik Alanı, 2016 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kaydedilmiştir. Özellikle Kars Dağları, Sarıkamış Kayak Merkezi ve çevresindeki buzul gölleri önemli doğal alanlardır. Kars gravyeri ve peyniri, bu yöreye özgü lezzetler arasındadır. Kentte kültür turizmi, doğa turizmi, kış turizmi ve gastronomi turizmi gibi çeşitli turizm türlerinde gelişme alanı bulunmaktadır. Kars Kalesi, gravyer peyniri ve Ani Antik Kenti şehrin sembolleri durumundadır.

Kars Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası, ilin doğal ve kültürel kaynak potansiyeli başta olmak üzere, diğer kaynaklarını da hesaba katarak, başta kültür turizmi olmak üzere doğa turizmi, kış turizmi ve gastronomi turizmi gibi turizm türlerinde Türkiye turizminde marka değeri yaratma potansiyeli olan Kars'a yönelik özet biçimde ve odaklı bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Yol Haritası, Covid-19 salgını sürecinde ortaya çıkan, yeni turizm eğilimleri dikkate alınarak güncellenen Türkiye Turizm Ana Planı kapsamında ortaya konan amaç ve hedeflerle uyumlu biçimde hazırlanmış ve Kars'ın turizmde kısa ve orta vadede hızlı sonuç alınabilecek öncelikli başlıkları ortaya koymayı amaç edinmiştir.

Kars; 2023 yılında yaklaşık 5.300 yabancı, 162 bin yerli olmak üzere yaklaşık toplam 167 bin turisti konaklama tesislerinde ağırlamıştır. Bu faaliyetle elde edilen gelir ise yabancı turist için yaklaşık 833 bin ABD doları, yerli turist için 22,6 milyon ABD doları olmak üzere yaklaşık toplam 23,5 milyon ABD dolarıdır. Aynı yılda ortalama geceleme 1,86 gün olarak gerçekleşirken, ortalama tesis doluluk oranı ise yüzde 22 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu veriler, ilin potansiyeli göz önüne alındığında Kars'ın Türkiye turizmine katkısının daha fazla artırılabilirliğini göstermektedir.

Kars Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası kapsamında ilin tesise geliste 2028 yılı turist sayısı hedefi, yabancı turist için yaklaşık 13 bin kişi ve yerli turist için 242 bin kişi olmak üzere toplamda yaklaşık 255 bin kişi; turizm geliri hedefi ise yabancı turist için yaklaşık 3,2 milyon ABD doları ve yerli turist için 55,2 milyon ABD doları olmak üzere toplamda yaklaşık 58,5 milyon ABD doları olarak tespit edilmiştir. Bu hedeflere ulaşabilmesine destek olacak ve kısa ve orta vadede sonuçlanabilecek eylem önerileri, *Kars Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*'nda ortaya konmuştur.

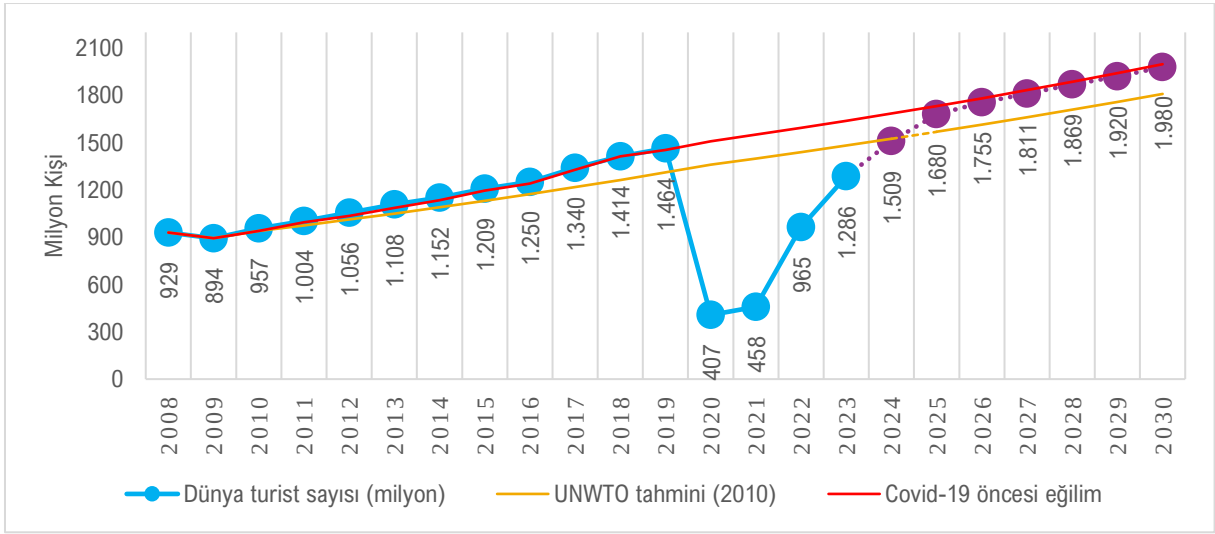
Bir destinasyonun turistik cazibesini koruyarak turizm gelirlerini sürdürebilmesi ve artırabilmesi, turizm kaynakları ve bu kaynakları turizm ürünü olarak sunmadaki gücüne bağlıdır. Günümüzde turizmdeki rekabet gücü gelen ziyaretçi sayısı, gelir, yatak kapasitesi, lüks otellerin sayısı gibi nicel veriler yanında yerine konamayacak doğal, beşerî ve kültürel kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve risklere karşı dayanıklılığı ile ölçülmektedir. Buradan hareketle, *Kars Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*, sürdürülebilirlik ve dayanıklılık kavramları ilke ve yaklaşımı ile hazırlanmıştır.

Yol Haritası hazırlık sürecinde Kars İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu paydaşları ile 19.04.2024 tarihinde çevrim içi arama konferansı gerçekleştirilmiş ve ile özel, öncelikli geliştirme başlıkları ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne dağıtımı yapılan ve önceden hazırlanmış İl Politika Tespit Formu ve İl Risk Analiz Anketi olmak üzere iki adet anket formu da il paydaşlarına elektronik ortamda iletilmiş ve sonuçları analiz edilerek metne eklenmiştir. Bu kapsamda *Kars Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*, ilin destinasyon yönetim sorumluluğunu üstlenen Kars Tanıtım ve Geliştirme Kurulu için sürdürülebilir, rekabetçi ve gelir etkisi yüksek turizm gelişimini destekleyen başlıklarla kısa vadeli bir eylem rehberi niteliğindedir.

2. Küresel Turizmin Analizi ve Hedefler

2019 yılında dünya genelindeki turist sayısı, 1,47 milyar kişi ve 1,49 trilyon ABD doları ile rekor düzeye ulaşmıştır. Ancak 2020-2021 yıllarında yaşanan Covid-19 salgını, turizm faaliyetlerini dünya çapında durma noktasına getirmiştir. Salgın sonrası dönemde küresel turizm hacminin 2019 yılı seviyelerine dönmesinin ancak 2025 yılını bulması beklenmektedir (Şekil 2.1.).

Kasım 2023 tarihli uluslararası istatistikler 2023 yılında uluslararası turizm faaliyetlerine toplam 1 milyar 299 milyar kişinin katıldığını, aynı yıldaki uluslararası turizm gelirlerinin ise 1 trilyon 262 milyar ABD dolarına ulaştığını göstermektedir. Buna göre, 2023 yılında uluslararası turist sayısında bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 35 artış gerçekleşirken, Avrupa kıtasının uluslararası turizmdeki toplam pazar payı yüzde 63,78; Türkiye'nin uluslararası turist sayısından aldığı pay yüzde 5,6 ve uluslararası turizm gelirinden aldığı pay ise yüzde 5 olarak gerçekleşmiştir.

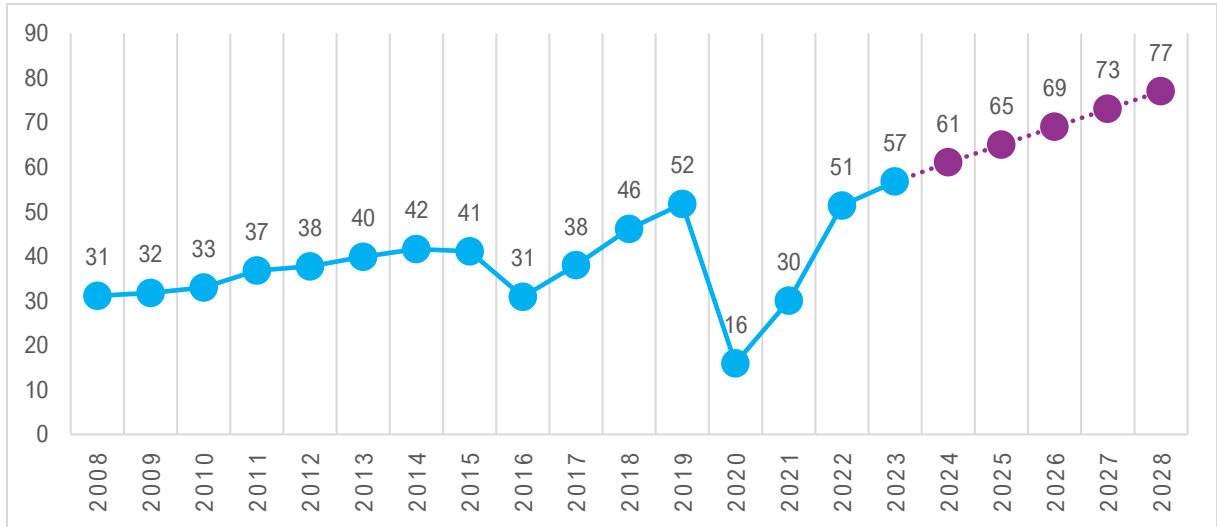
Şekil 2.1. Küresel turist sayıları (milyon kişi): gerçekleştirmeler ve tahminler

Kaynak: UNWTO Ocak 2024; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Tahminler 2024 yılından başlamakta olup tahminler yapılırken UNWTO baz senaryosu, Avrupa Seyahat Komisyonu öngörülleri ve uluslararası kuruluşların dünya ekonomisine yönelik büyüme beklentileri esas alınmıştır. 2025-2030 dönemi için Kapadokya Üniversitesi tarafından yapılan tahminler kullanılmıştır.

3. Türkiye Turizminin Analizi ve Ulusal Hedefler

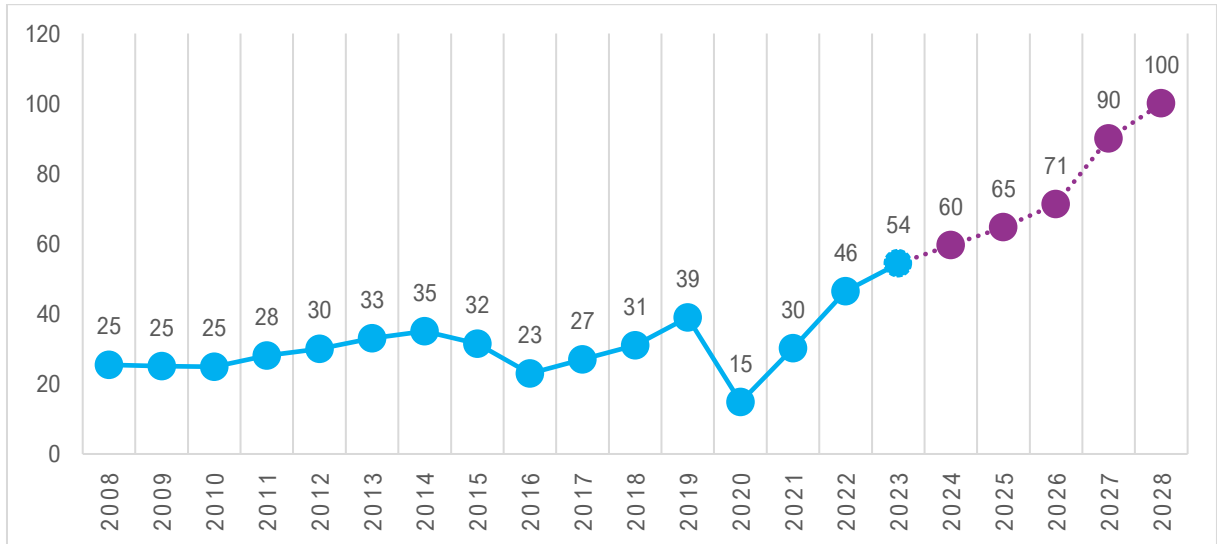
Önemli bir küresel turizm ülkesi olan Türkiye’de, turizm sektörünün gayri safi yurt içi hasılasına doğrudan ve dolaylı katkısı, uzun yıllar ortalamasına göre yaklaşık yüzde 11 seviyesindedir. Covid-19 salgını sonrası TGA tarafından yapılan etkili tanıtım, Güvenli Turizm Sertifika uygulaması ve Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı gibi yaratıcı politikalarla fark yaratan Türk turizmi, “V” çıkışı yakalayarak hızla toparlanmış ve 2023 yılı itibarıyla rekor düzeydeki rakamlara ulaşmıştır. 2023 yılında Türkiye; yaklaşık toplam 57 milyon turist sayısına ve 54 milyar ABD doları gelire ulaşmıştır (Şekil 3.1. ve Şekil 3.2.).

Uyguladığı turizm stratejisi ve yenilikçi politikalar ile yakaladığı büyüme ivmesini devam ettirmeyi amaçlayan Türkiye, 2028 yılında toplam 77 milyon turisti ağırlamayı ve turizmden toplam 100 milyar ABD doları gelir elde etmeyi hedeflemektedir.

Şekil 3.1. Türkiye'nin yıllık ziyaretçi sayıları (milyon kişi): gerçekleştirmeler ve hedefler

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kapadokya Üniversitesi. Hedefler 2024 yılından başlamaktadır.

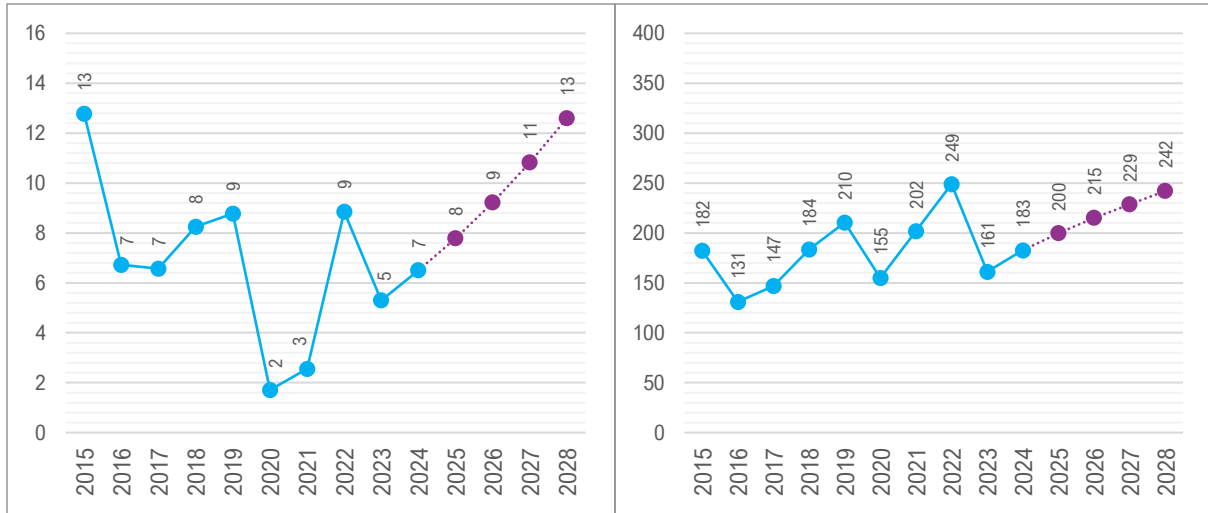
Şekil 3.2. Türkiye'nin turizm geliri (milyar ABD doları): gerçekleştirmeler ve hedefler

Kaynak: TÜİK, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kapadokya Üniversitesi. Hedefler 2024 yılından başlamaktadır.

4. Kars Turizm Analizi

4.1. İlin Ziyaretçi Analizi ve Hedefi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı konaklama istatistiklerine göre 2023 yılında Kars; yaklaşık 5.300 yabancı, 162 bin yerli olmak üzere yaklaşık toplam 167 bin turisti konaklama tesislerinde ağırlamıştır. Aynı yılda ortalama geceleme 1,86 gün olarak gerçekleşirken, ortalama tesis doluluk oranı ise yüzde 22 olarak hesaplanmıştır. İlin 2028 yılı hedefi, yabancı turist için yaklaşık 13 bin kişi ve yerli turist için yaklaşık 242 bin kişi olmak üzere toplamda yaklaşık 255 bin kişi olarak hesaplanmıştır (Şekil 4.1.1.).

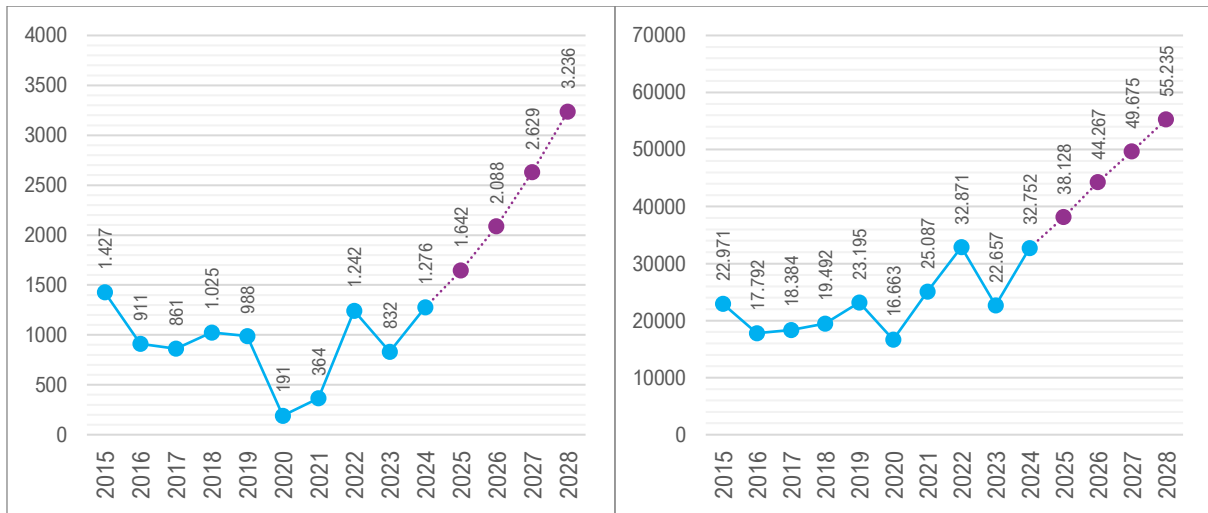
Şekil 4.1.1. Kars'ın ağırladığı yabancı (sol) ve yerli (sağ) turist sayısı ve tahminler (bin kişi)

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

4.2. İlin Turizm Gelir Analizi ve Hedefi

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan turizm istatistikleri temel alınarak yapılan hesaplamalar, Kars'ın 2023 yılında yabancı turistlerden yaklaşık 833 bin ABD doları, yerli turistlerden yaklaşık 22,6 milyon ABD doları gelir elde ederek turizmden bir yıl içinde yaklaşık olarak toplam 23,5 milyon ABD doları gelir elde ettiğini göstermektedir (Şekil 4.2.1.).

Turizm gelirlerinde Kars, 2028 yılı itibarıyla yabancı turistlerden yaklaşık 3,2 milyon ABD doları, yerli turistlerden ise 55,2 milyon ABD doları olmak üzere toplamda yaklaşık 58,5 milyon ABD doları gelir elde etme potansiyeline sahiptir.

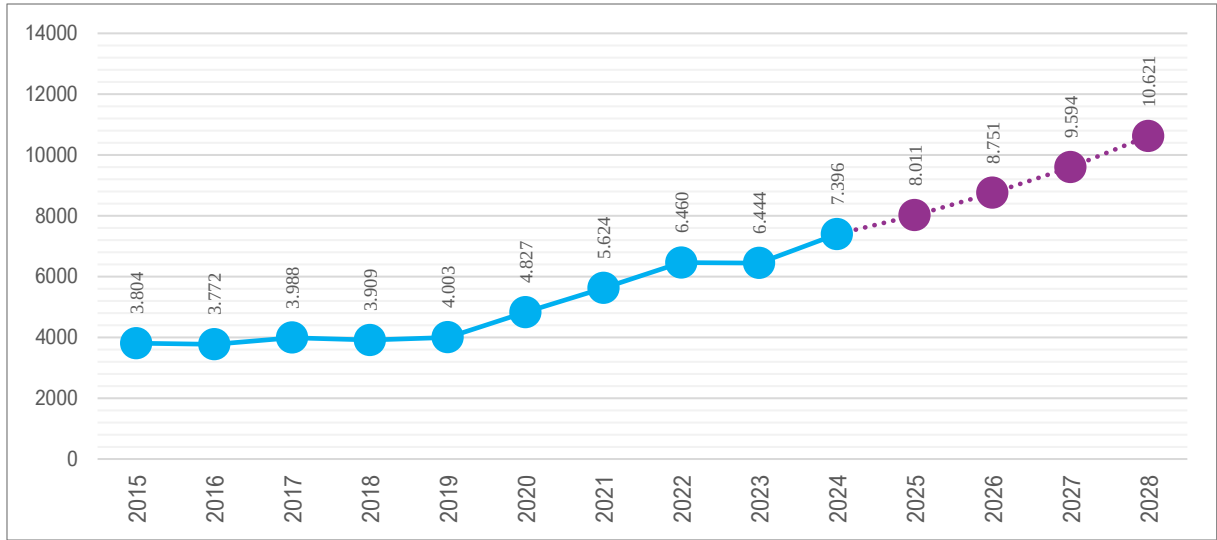

Şekil 4.2.1. Kars'ın yabancı (sol) ve yerli (sağ) turistlerden turizm geliri ve tahminler (bin ABD doları)

Kaynak: TÜİK, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kapadokya Üniversitesi.

4.3. İlin Konaklama Analizi ve Hedefi

Kars'ta 2023 yılı itibarıyla toplam 100 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Konaklama tesislerinin toplam yatak kapasitesi ise 6.444'tür. Tesis doluluk oranı yüzde 22 ve ortalama geceleme 1,86'dır. İlin mevcut istatistikleri incelendiğinde, mevcut ivmenin devam etmesi koşuluyla 2028 yılında yatak kapasitesinde yaklaşık yüzde 65'lik bir artış göstereceği öngörülmektedir (Şekil 4.3.1.).

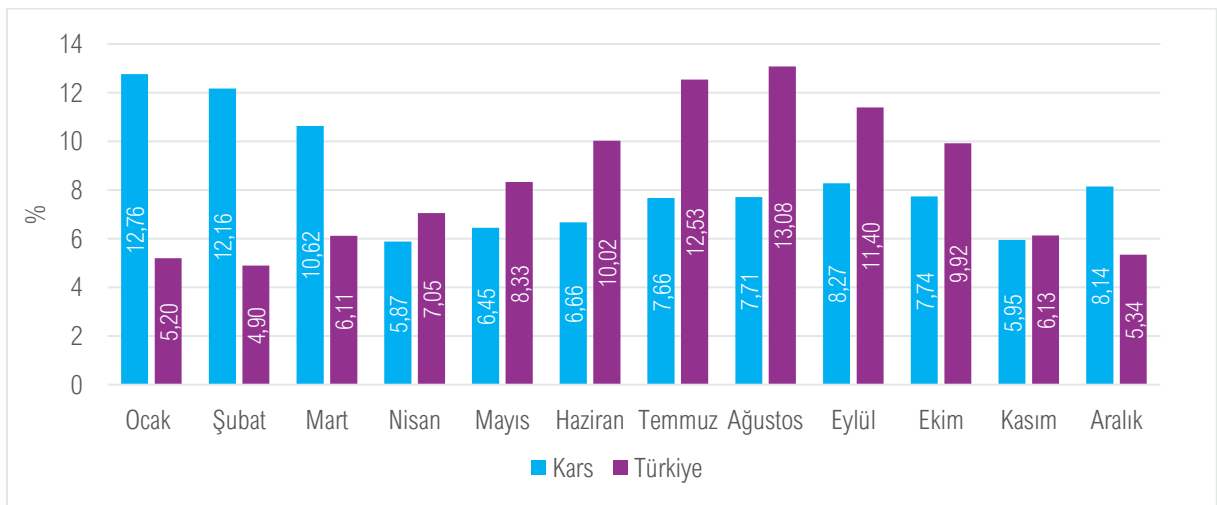

Şekil 4.3.1. Kars'ın yatak kapasitesi ve tahminler

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

4.4. İlin Mevsimsellik Durum Analizi

Turizmin 12 aya yayılma hedefi, turizm arz kaynaklarının etkin kullanımı ve etkili tanıtım çabalarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu hedef, Türkiye Turizmi Ana Planı'nda üzerinde önemle durulan bir başlıktır. Türkiye turizmi ile Kars turizminin mevsimsellik analizi Şekil 4.4.1.'de karşılaştırmalı olarak görülmektedir. Buradan, Türkiye ile Kars'ın mevsimsellik dağılımında farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır. Diğer taraftan Aralık-Mart aylarında Kars'taki tesise gelişlerin Türkiye ortalamasının üzerinde seyrettiği dikkati çekmektedir. Diğer aylarda Kars'taki tesise gelişler Türkiye ortalamasının altındadır. Kars'ın bazı aylarda Türkiye ortalamasının altında olmasının ildeki mevsim şartlarına ve mevcut turizm türlerine bağlı olduğu düşünülmektedir. Kars ve Türkiye genelindeki mevsimsel turizm trendlerinin, turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin ve turizm planlamacılarının pazarlama stratejilerini ve işletme planlarını belirlediği düşünüldüğünde, destinasyonların mevsimsel faktörleri dikkate almaları önem arz etmektedir. Dolayısıyla ildeki turizm hareketliliğinin ve buna bağlı oluşacak talebin yıl içine dengeli yayılması için ildeki turizm türlerinin çeşitlendirilmesi ve bazı turizm türü başlıklarındaki etkililiğin artırılması gerekmektedir.

Şekil 4.4.1. Türkiye ve Kars karşılaştırmalı mevsimsellik durumu

Not: Veriler, yıllık toplam konaklama sayısının yüzdesel dağılımı olarak verilmiştir. Veriler pandemi dönemi çıkarılmış 2017, 2018, 2019, 2022 ve 2023 yıllarına ait yerli ve yabancı tesise geliş toplam rakamlarıdır.

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

4.5. İlin Turizm Türleri Analizi

Kars; tarihî ve kültürel açıdan zengin ve doğal güzellikleri ile çekici bir Doğu Anadolu şehridir. Son yıllarda, turizm alanında her geçen gün adını daha çok duyurmaktadır. Şehir; Uratular, Persler, Araplar, Selçuklular, Osmanlılar, Ruslar, İngilizler ve Ermeniler gibi pek çok medeniyetin etkisi altına girmiştir. Bu çeşitliliğin izleri mimariden kültürel dokuya, gastronomiden toplum yaşantısına kadar tüm alanlarda görülebilir. Ani Arkeolojik Alanı gibi UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiş turistik çekiciliklerinin yanında Çıldır Gölü ve çevresindeki bozkır, dağ manzaraları gibi unsurlar bölge ziyaretçileri için cazibe merkezleridir. Ayrıca zengin yerel mutfak ve lezzetler de gastronomik açıdan bölgenin çekiciliklerinden biridir. Türkiye'nin en soğuk illerinden biri olan Kars, aynı zamanda Sarıkamış Kayak Merkezi ile kayak ve snowboard gibi kış turizmi sporları için oldukça popülerdir.

Tarih ve kültür turizmi açısından Ani Arkeolojik Alanı, Kars Kalesi, Kars Müzesi, Çıldır Gölü, Kars Kümbetleri, Akyaka Kalesi gibi alanlar mevcuttur. Doğa turizmi açısından Çıldır Gölü, Sarıkamış Kayak Merkezi, Borluk Vadisi, Susuz Şelalesi, Kuyucuk Kuş Cenneti doğa severler için idealdir. Gastronomik açıdan Kaz eti, Kars gravyeri, peynir çeşitleri, bal gibi yöresel lezzetler bölge ziyaretçilerinin ilgisini çekmektedir. Sağlık turizmi açısından Sarıkamış Kaplıcaları (Sarıkamış Kayak Merkezi) şifalı sulara sahiptir. Buranın aktif hale getirilerek yazın kapalı olan kayak otellerinin oluşturulacak talep sayesinde açık kalması sağlanmalıdır.

Kars Merkez'de Kars Kalesi, Tabyalar, Kümbet Camii, Fethiye Camii, Eski Rus Binaları, Kızılvenk Kilisesi, Oğuzlu Kilisesi, Boğatepe Ekoturizm Köyü, Turna Gölü ve Çalı Gölü görülmeye değer yerlerdir. Akyaka ilçesinde bulunan Ani Arkeolojik Alanı, Arpaçay Baraj Gölü, Tignis Kalesi, Kars Çayı Vadisi turistik açıdan önemli yerlerdir. Arpaçay ilçesinde ise Taşköprü, Çıldır Gölü, Gülyüzü Kilesi, Kuyucuk Gölü, Çala Kilisesi, Urartu Yazıtı gibi yerler turistik çekicilikleri oluşturmaktadır. Beşkilise, Kozluca Kilisesi, Kilittaşı Kilisesi, Karabağ Mreni Kilisesi, Varlı Camii (Klisesi) ve Magazbert Kalesi Digor ilçesinin önemli turistik değerleridir. Kağızman ilçesinde bulunan, Camuşlu kaya resimleri, Çukurayva purut kaya yerleşimi, Tunçkaya-Keçivan Kalesi, Köroğlu Kalesi, Artakers Kalesi, Çallı Yaylası, Aras Nehri Vadisi, Deniz Gölü ve Çengilli Kilisesi önemli tarihî ve turistik envanterlerdir. Susuz Şelalesi başta olmak üzere Susuz Vadisi, Susuz Kaplıcası, Doyumlu Sit Alanı, Aygır Gölü ve Cilavuz Mağarası, Susuz ilçesinin önemli yerlerindendir. Sarıkamış da bulunan Zivin Kalesi, Micingirt Kalesi, Kızlar Kalesi, Sarıkamış Şehitlikleri, Keklik Vadisi, İnkaya Vadisi, Komdere Vadisi, Asboğa Gölü, Sarıçam Ormanları, Yanık Kilise, Küp Kilise, Karakurt Kilisesi ve Katerina Av Köşkü en önemli turistik mekânlardır.

Tüm bu bilgiler ışığında il genelinde kültür turizmi, doğa temelli turizm (trekking, bisiklet, kuş gözlemciliği, ekoturizm, macera turizmi vb.), kış turizmi, gastronomi turizmi, apiterapi, inanç turizmi ve hüznün turizmi gibi çok geniş bir alanda turistleri bölgeye çekebilecek potansiyele sahiptir.

5. Destinasyon Risk Analizi

	Olasılık					Şiddet					Skor
Küresel Riskler	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Ukrayna-Rusya Savaşının Uzaması			X					X			9
Avrupa Enerji Krizi			X					X			9
Çin-Tayvan Arası Soğuk Savaş'ın Sıcak Çatışmaya Dönme İhtimali			X						X		12
Kuzey Kore-Güney Kore Çekişmesi		X					X				4
Küresel Durgunluk				X					X		16
Yeni Bir Salgın Hastalık			X						X		12
Gıdaya Erişim Zorluğu/Kıtlık			X					X			9
İklim Değişikliği				X					X		16
Doğal Kaynak Krizleri (Su/Enerji Kaynakları)			X						X		12
Bioçeşitlilik Kaybı ve Ekosistem Çöküşü			X						X		12
Büyük Ölçekli Gönülsüz Göç				X					X		16
Yaygın Siber Suç ve Siber Güvensizlik			X						X		12
Yaşam Maliyeti Krizi				X					X		16
	Olasılık					Şiddet					
Ülkesel Riskler	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Doğal Afetler					X					X	25
Yeni Bir Salgın Hastalık		X						X			6
İklim Değişikliği ve Çevre Sorunları					X				X		20
Bölgesel Savaş ve Terör Riski					X				X		20
Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Politik Gündem				X					X		16
Siber Güvenlik Açıkları			X					X			9
Seyahat Güvenliği/Asayiş-Turiste Yönelik Tehdit			X					X			9
Enflasyon				X				X			12
Rakip Ülke Söylemi			X				X				6
	Olasılık					Şiddet					
Yerel Riskler	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Terör Riski		X					X				4
Sağlık (Hasta Tedavisi, Acil Müdahale)			X					X			9
Nitelikli Personel İstihdamı			X					X			9
Dolandırıcılık		X					X				4
Yerel Halkın Turizm Faaliyetlerine Uyum Sorunu		X					X				4
Aşırı Turizm Talebi		X					X				4
Çevre Kirliliği ve Temiz Su Kaynaklarının Azalması			X					X			9
Radikal Akımlar		X					X				4
Deprem Riski			X					X			9
Yapı Güvenirliği			X				X				6
Heyelan/Kaya Düşmesi/Çığ			X				X	X			9
Doğal Güzelliğin Yok Olması ve Çarpık Yapılaşma			X					X			9
Tek Pazara Bağımlılık				X				X			12
Kaçak Göçmenler			X				X				6
Güvensiz Şehir Algısı			X					X			9
Somut Kültürel Mirasın Tahrifatı				X					X		16
Endemik Türlerin Yok Olma Tehlikesi			X					X			9
Katı Atık Bertaraf ve Su Arıtma Problemi				X					X		16
Sel/Taşkın/Su Baskını			X					X			9
Yangın		X						X			6
Meteorolojik ve İklim Değişikliği Kaynaklı Afetler			X					X			9
Kuraklık Tehlikesi			X						X		12

Risk Skorlaması ve Risk Puanı Sonucu

		Şiddeti					RİSK SKORU	EYLEM
		Çok Ciddi 5	Ciddi 4	Orta 3	Hafif 2	Çok Hafif 1		
Olasılık	Çok Yüksek 5	Yüksek 25	Yüksek 20	Yüksek 15	Orta 10	Düşük 5	25, 20, 16, 15	KABUL EDİLEMEZ RİSK: Bu risklerle ilgili hemen çalışma yapılmalıdır.
	Yüksek 4	Yüksek 20	Yüksek 16	Orta 12	Orta 8	Düşük 4	12, 10, 9, 8	DİKKATE DEĞER RİSK: Bu risklere mümkün olduğu kadar çabuk müdahale edilmelidir.
	Orta 3	Yüksek 15	Orta 12	Orta 9	Düşük 6	Düşük 3	6, 5, 4, 3, 2, 1	KABUL EDİLEBİLİR RİSK: Acil tedbir gerektirmeyebilir. Orta vadede çalışma yapılmalıdır.
	Düşük 2	Orta 10	Orta 8	Düşük 6	Düşük 4	Düşük 2		
	Çok Düşük 1	Düşük 5	Düşük 4	Düşük 3	Düşük 2	Düşük 1		

6. Rekabet Analizi ve Rekabet Gücünü Artırma

Kars, Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir ilimizdir. Coğrafi konumu gereği tarihî ve doğal güzellikleriyle turizm potansiyeline sahiptir. Konumu ve turizm varlıkları sebebiyle Erzurum, Ardahan, Iğdır ve Ağrı ile karşılaştırılabilir. Erzurum, Kars'a göre daha büyük bir nüfusa ve altyapıya sahiptir. Kış turizmi açısından Palandöken Kayak Merkezi, Sarıkamış'ın en önemli rakibi konumundadır. Fakat Sarıkamış'ı Palandöken'den ayıran en önemli özellik, Alpler'in dışında sadece burada bulunan, iri taneli kristal karın kalitesidir. Ağrı, Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı Dağı'na ev sahipliği yapmaktadır. Bu da onu dağcılık konusunda ön plana çıkartmaktadır. Kars da sahip olduğu birçok dağ ile doğasever dağcılara çeşitli zorluklarda tırmanış rotaları sunmaktadır. Iğdır, Kars'ın aksine ılıman iklimiyle ön plana çıkmaktadır. Azerbaycan'ı Nahçıvan'a bağlayacak Zengezur Koridoru, Iğdır üzerinden Kars'a bağlanmaktadır. Bu koridorun devreye girmesi bu hat üzerindeki turistik hareketliliği canlandıracaktır. Bu alanda Iğdır ve Erzurum ile ortak paket turlar oluşturulmalıdır. Ardahan, dağlık yapısı ve doğal güzelliklerinin yanında yöresel lezzetleri ile de ön plana çıkmaktadır. Bu yönüyle gastronomi turizminde Kars'a rakip konumdadır. Başta Ardahan olmak üzere tüm komşu iller olan Iğdır, Erzurum ve Ağrı ile ortak hareket edilerek bir "Gurme Rotası" oluşturulmalı ve bölgeye gelen ziyaretçilerin diğer illeri ziyaret etmeleri teşvik edilmelidir. Bu amaçla bölgede geliştirilecek turizm faaliyetlerinde illerin farklılıklarının altı çizilirken oluşturulacak iş birliği ile farklılıklar bölgenin zenginliği olarak sunulmalı ve ortak rotalar oluşturulmalıdır. Bölgeye yapılan uçuşlar yeterli değildir. Ayrıca bölgeye gelen uçakların saatleri sebebiyle bölge ziyaretçileri geline ve dönülen günde bölgenin imkânlarından yararlanamamaktadır. Bu da alternatif destinasyonlara göre dezavantaj olmakta ve tercih edilmemektedir. 4.4. tabloda yer alan mevsimsellik analizinden de anlaşılabacağı üzere bölge otellerinin dolulukları Ocak, Şubat ve kısmen de Mart aylarında yüksektir. Kalan aylarda bir hayli düşüktür. Bu doluluğu artırmak için alternatif turizm faaliyetlerine ağırlık verilmelidir.

7. Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarını Geliştirme

Kars Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası'nda yer alan tüm başlıklar, sürdürülebilir turizm anlayışını kapsayan ilkeler ve uygulamalar ile uyumlu olacak şekilde hazırlanmıştır. Turizmde sürdürülebilirlik anlayışı ile yerel ekonomiye katkı sağlayarak yerel halkın refahını artırmak, kültürel ve sosyal çeşitliliğin devamlılığını sağlamak, turizmin hem çevre hem toplum üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek, doğal ve kültürel mirasın korunmasını sağlamak ve ziyaretçilerin yaşam kalitelerini artırmak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda *Kars Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*'nda il turizminin gelişmesi için;

- Turizmin doğal çevre üzerindeki negatif etkilerini azaltmak ve faydasını artırmak,
- Turizmin kültürel miras üzerindeki negatif etkilerini azaltmak ve faydasını artırmak,
- Turizmin yerel halkın sosyal ve ekonomik yaşamı üzerindeki negatif etkilerini azaltmak ve faydasını artırmak,
- Etkili sürdürülebilir bir turizm yönetimi geliştirmek, ilkeleri benimsenmektedir.

Bölgenin doğal alanlarının korunması ve sürdürülebilir bir şekilde kullanılabilmesi için uygun koruma ve düzenlemeler sağlanmalıdır. Ayrıca turizm kaynaklı, olası çevre etkilerini en aza indirmek için enerji verimliliği ve alternatif enerji kullanımını teşvik etmeli, su tasarrufu ve atık yönetimi gibi sürdürülebilir uygulamalar hayata geçirilmelidir. Doğa yürüyüşü ve bisiklet kullanımı desteklenmelidir. Doğal alanlara yapılacak rotalar, mevcut ekosisteme zarar vermeden planlanmalıdır. Turistlere ve yerel halka çevre bilincini artırmaya yönelik eğitimler düzenlenerek bu çabanın bir parçası olmaları teşvik edilmelidir. Bölgede yaşanan iklim değişikliği sebebiyle arzu edilen hava koşulları zaman zaman oluşmamaktadır. Bu amaçla özellikle çevresel sürdürülebilirlik faaliyetlerine özel önem verilmelidir. Bu kapsamda Sarıkamış kayak bölgesine suni karlama makinesinin alınması, bölgenin ihtiyaç duyduğu karın suni de olsa karşılanmasını sağlayacaktır. Çıldır Gölü ciddi anlamda kurumaktadır. Buna Üniversite ile birlikte proje hazırlanarak kötü gidiş önlenmelidir. Ayrıca göl çevresinde bulunan kamp-karavan alanı ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Buraya modern bir günübirlik tesis kurulması gerekmektedir. Kars gravyerinin üretildiği yer olan Boğatepe köyünde aşırı kentsel kirlilik mevcuttur. Yerel yönetimler gerçekleştirecekleri temizlik ve kontrol faaliyetleri ile bunun önüne geçmelidir ve hijyen koşulları sağlanmalıdır.

Kars'ın tarihi ve kültürel mirasını korumak için özellikle bayram, tatil günleri ve özel günlerde bu alanlara gerçekleştirilen ziyaretler ve ziyaretçi sayıları dikkatle takip edilmeli, olası kalabalıkları önleyici uygulamalar ve politikalar hayata geçirilmelidir. Yerel halkın geleneksel el sanatları ve kültürel etkinliklerinin tanıtımı desteklenmeli ve yöreye gelen ziyaretçilere aktarılmalıdır. Bu doğrultuda, yerel ürünlerin satıldığı ve sergilendiği mekânlar oluşturulmalı ve bu ürünlerin hazırlanmasına yerel kooperatifler ve kadın girişimleri destek vermelidir. Yerel kültürü yansıtan festival etkinlikleri düzenlenerek turistlerin ilgi odağı hâline getirilmelidir. Müzeler, öğrenme yerleri, tarihi mekânlar ve sanat galerileri gibi noktaların, yöreye yapılan turistik planlarda önemli bir yer tutması sağlanmalıdır. Turizmin yerel kültür üzerindeki olumsuz etkilerinden korunmak adına yerel geleneklerin korunması ve yöresel kültürü yansıtan turistik ürünlerin geliştirilmesine özen gösterilmelidir.

Kars'ta düzenlenen turizm etkinliklerinden kaynaklanacak gelirin bölge ekonomisine sağlıklı bir şekilde katkı sunması için önlemler alınmalıdır. Bu kapsamda, yerel ürünler ve üreticiler turizm faaliyetlerine entegre edilmelidir. Turizm sektöründe yerel halkın istihdamını ve gelir payını artırmak amacıyla eğitim ve mesleki beceri geliştirme programları düzenlenmelidir. Turizm gelirlerinin adil bir şekilde dağıtılması için yerel halkla iş birliği içinde sosyal sorumluluk projeleri hayata geçirilmelidir. Ayrıca yerel halkın turizm kararlarına katılımı teşvik edilmelidir.

Etkin bir sürdürülebilir yönetim planı oluşturularak hayata geçirilmelidir. Bu planların oluşturulması ve uygulanmasında, bölgedeki yerel halkın yanı sıra tüm ilgili paydaşların görüşleri ve önerileri dikkate alınmalıdır. Bu nedenle, yerel halk ile sivil toplum kuruluşları arasında etkili iletişim ve iş birliği sağlanmalıdır. Ayrıca turizmin bölge üzerindeki olası etkilerini izlemek ve değerlendirmek için düzenli bir raporlama sistemi oluşturulmalı ve tüm veriler kamuoyuyla şeffaf bir şekilde paylaşılmalıdır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığımızın, Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi (GSTC) ile imzaladığı anlaşma kapsamında hayata geçirdiği Türkiye Sürdürülebilir Turizm Programı (TR-I) çerçevesinde, ildeki turistik işletmelerin "Sürdürülebilir Turizm Sertifikası" alması teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun bölgelere "Sürdürülebilir Turizm Destinasyonu" belgesi almak için çalışmalar başlatılmalıdır.

8. Gastronomi Kaynaklarını Etkin Kullanma

Kars'taki turizm faaliyetlerini destekleyen ve yönlendiren önemli değerler, coğrafi şartlar ve bölgede yaşamış medeniyetlerin getirdiği yeme-içme kültürüdür. Bu kültür, ilin çeşitli gastronomik unsurlarını içermekte ve bölge genelinde tanınmaktadır. Kars, zengin bitki örtüsüne sahip bir bölgedir ve buğday, arpa gibi tahıllar ile patates, soğan, beyaz lahana, fasulye gibi sebzeler ile kayısı,

ceviz ve elma gibi meyveler bol miktarda yetişmektedir. Yöre mutfağı, başta un, baklagiller ve hayvansal ürünler olmak üzere çeşitli yerel malzemelerle hazırlanan yiyeceklerden oluşmaktadır. Bu yöresel lezzetler arasında helva, hırbe, Kars böreğı, hangel, kete, patatesli veya mercimekli erişte pilavı, haşıl, ekşili et, feselli, tencerede şiş kebab, tandırda kaz çekmesi, kesme çorba, hasuda, kuymak, katmer, erişte aşı ve mezik gibi çeşitler bulunmaktadır. Yörede yapılan hayvancılığın önemli bir parçası olan süt ürünleri, özellikle peynir yapımıyla yöre halkının geçim kaynağını oluştururken arıcılık da halk ekonomisinde önemli bir yer tutmaktadır. Kars'ın ünlü lezzetleri arasında Kars kazı, Kars kaşarı, gravyer peyniri ve Kars ketesi bulunmaktadır. Bu ürünler hem ilin gastronomik zenginliğini yansıtmakta hem de bölgede gerçekleştirilen turizm faaliyetlerine ulusal ve uluslararası alanda fayda sağlamaktadır. Örneğın; Kars kaşarı, Kars kaz eti, Kars ketesi, Kars balı ve Kağızman uzun elması coğrafi işaretli ürünlerdir ve il genelindeki turizme önemli katkılar sunmaktadır. Ayrıca yine turistik açıdan önemli bir katkı sunan Kars gravyer peyniri ve Kars sarı yağı da coğrafi işaret alınmak üzere başvurusu yapılmış ürünlerdir. İlk olarak Boğatepe köyünde üretilen Kars gravyer peynirinin, İsviçre'den Kafkaslar üzerinden Kars'a geldiğı bilinmektedir. Boğatepe köyü bu yönüyle il genelinde üretilen gravyer peynirinin yaklaşık yüzde 30'unu tek başına üretmektedir. Kars balının geçmişte Osmanlı saray mutfağında yer aldığı ve ulusal ve uluslararası pazarlara satıldığı bilinmektedir. Ayrıca Kars'ın geleneksel mutfak kültürüne katkıda bulunan hayvan yetiştiriciliğı gerek doğrudan gerekse dolaylı yönden ildeki turizm faaliyetlerini olumlu yönde etkilemektedir. Bu faaliyetler; öncelikli olarak kültür turizmi kapsamındaki ziyaretçilere bölgede yaşayan yerli halkın sosyokültürel yapısı ve şehrin coğrafi koşulları hakkında bilgi edinme fırsatı sunmaktadır. Kars'ın zengin gastronomik mirası ve hayvancılık geleneğinin, turizmin çeşitli alanlarında ilginç deneyimler ile sunularak ziyaretçilerin ilgi odağı hâline gelmesi sağlanabilir. Bunun için şehrin uygun noktalarına başta bal ve peynir olmak üzere tadım noktaları oluşturulmalıdır. Bu sayede Kars'ın turizm potansiyeli daha da artacak ve bölge ekonomisine katkı sağlayacaktır.

Yerel ve bölgesel gastronomi turizmi, gastronomi turizminin önemli bir parçasıdır ve uzun vadeli rekabetçiliğe katkıda bulunabilecek, büyük bir potansiyele sahiptir. Bu turizm türü hem tatil destinasyonlarının pazarlanması hem de yerel ekonomilerin güçlendirilmesi açısından önemlidir. Yerel yemek pişirme geleneğini koruyarak ve otantik tatil deneyimleri sunarak yerel ve bölgesel turizm kaynakları çeşitlendirilmeli ve geliştirilmelidir. Aynı zamanda tarımsal üretim teşvik edilmeli ve yerel yiyecekler tanıtılarak turizm ve yerel ekonomilerin tarım sektörünü desteklemesi sağlanmalıdır. Bu şekilde gastronomi turizmi, yerel ve bölgesel ekonomilere katkı sağlayarak onları güçlendirebilecektir. Bu kapsamda Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü'nün başvurusuyla "Gelecek Turizmde" projesi yoluyla Bakanlıkça desteklenen "Kars Peynir Rotası" hızla hayata geçirilmelidir. Ayrıca ilave yeni gastronomi rotaları oluşturulup devreye alınmalıdır. Bu alanda oluşturulacak paket turlar için kamu ve özel sektör, iş birliğı içinde hareket etmelidir. Bölgede gastronomi alanında verilen hizmetlerin internet ortamına yansıyan memnuniyet düzeyleri incelendiğinde, ciddi şikayetlerin olduğı görülmektedir. Bu sebeple hizmet kalitesinin artırılması için yemeklerin standart reçeteleri hazırlanmalı ve personel eğitilmelidir. Ayrıca Kars'a ait yöresel yiyecek ve içecekleri satan işletme personeline yönelik sadece Kars mutfağı konusunda değil, yöre ziyaretçilerine davranış kuralları ile ilgili de eğitimler düzenlenmelidir. Bu eğitimlerde, Kafkas Üniversitesinin Sarıkamış Turizm Fakültesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü ve Sarıkamış MYO Aşçılık Bölümü eğitimcileri kullanılabilir.

9. Dijitalleşme ve Akıllı Turizm Uygulamalarını Etkili Kullanma

Turizm endüstrisi, yeniliklere ve teknolojilere hızlı bir şekilde adapte olan, dinamik bir yapıya sahiptir. Doğal güzellikleri, tarihi ve zengin kültürü nedeniyle turizm açısından önemli olan Kars bölgesinde yer alan turizm varlıklarının ve şehirdeki turizm faaliyetlerinin bir arada gösterilebileceğı

bir mobil aplikasyonun oluşturulması son derece önemlidir. Mobil aplikasyon, bölgeye gelen ziyaretçilerin dağılımı göz önüne alınarak birden fazla yabancı dil seçenekleri ile çeşitlendirilmeli ve ziyaretçilere Kars'ın çekicilik unsurları hakkında detaylı bilgi sunmalıdır. Ayrıca tüm bu tarihî ve turistik mekânlara ücretsiz internet erişimi sağlanarak ziyaretçilerin buralardan kolaylıkla paylaşım yapmaları teşvik edilmelidir. Bu yolla bu alanların tanıtımı gerçekleştirilmelidir.

Kars, onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış bir kenttir. Söz konusu bu medeniyetlere özgü izler, şehrin dört bir tarafında kendini göstermektedir. Özellikle Kars Kalesi çevresinde (Havariler Kilisesi, Harakani Türbesi, Tarihî Taş Köprü vs.) ve Ani Antik Kent'te (Abughamrents Kilisesi, Tigran Honents Kilisesi, Genç Kızlar Kilisesi, Rahibeler Manastırı vs.) yer alan yapıları tanıtan bir Dijital Tanıtım Odası oluşturulabilir. Bu odalarda bölgedeki tarihî ve turistik mekânlar AR, VR teknolojileri ile desteklenerek ziyaretçilerin deneyimleri zenginleştirilebilir. Ek olarak yine bu ziyaret noktalarına oluşturulacak karekodlar ile ziyaretçilerin bu eserler hakkında detaylı bilgi almaları sağlanabilir. Bölge ziyaretçilerinin duygu ve düşünceleri bir destinasyon için çok önemli olup özellikle ziyaret noktalarına konulacak karekodlar ile memnuniyet anketi yapılabilir. Ayrıca şehirde yer alan tüm müzelerin (Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesi, Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, Kars Müzesi, Peynir Müzesi) dijital ortama taşınması ve çevrim içi ziyaretçi deneyimine sunulması, şehrin pazarlanması açısından kullanışlı bir araca dönüştürülebilir.

10. Tematik Rotalar Geliştirme

Peynir Rotası: Kars'ın temel ekonomik kaynakları değerlendirildiğinde tarıma ve hayvancılığa dayalı ekonominin ön plana çıktığı görülmektedir. Kentin en fazla ön plana çıkan hayvansal ürün kaynağının başında peynir gelmektedir. Şehrin tescillenmiş iki adet peyniri bulunmaktadır. Bunlar; Kars kaşarı ve Kars gravyer peyniridir. Boğatepe köyü, Kars gravyer peynirinin üretim merkezidir. Köyde Kars kaşarının da üretimi gerçekleşmektedir. Kars'ın Boğatepe gravyeri gibi önemli bir gastronomik miras ürününe sahip olması ve Türkiye'deki artizanal gravyer üretiminin sadece Kars'ta gerçekleşiyor olmasına ek olarak Boğatepe gravyerinin “Slow Food Presidium” (yerel topluluklarının deneyimlerinden oluşmuş kültürel öge) belgesine sahip olması, önemli bir değer olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler'in desteklediği “Sürdürülebilir Turizm Türlerinin Geliştirilmesi” amacıyla oluşturulmuş “Gelecek Turizmde Projesi” ile bölgenin turizm potansiyelinin desteklenmesi hedeflenmektedir. Atatürk Üniversitesi Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü'nün başvurduğu bu proje kapsamında, “Kars Peynir Rotası”nın hızlıca hayata geçirilerek sosyoekonomik kalkınmaya katkıda bulunması önerilmektedir. Rotalar, ziyaretçilere kültürel ve coğrafi açıdan çeşitli zenginliği barındıran, bir dizi faaliyet, kaynak ve ürün sunmaktadır. “Boğatepe Peynir Rotası” ise bünyesinde sunduğu geleneksel ve artizanal peynir türleriyle gastronomi rotaları içerisinde önemli bir çekim noktası olarak ortaya çıkmaktadır. Rotada, peynir üretim ve satış alanları, çiftlikler, meralar, satış noktaları, tadım merkezleri belirlenerek işaretlenmelidir. Tüm bu alanların içinde olduğu bir güzergâh belirlenerek rotanın tamamı bütüncül bir turistik ürün hâline getirilmeli, peynirin olgunlaştırılması için kullanılan coğrafi alanlar (mağaralar gibi) da rotaya eklenmelidir.

Doğa Yürüyüşü ve Bisiklet Rotaları: Kars, barındırdığı doğal ve kültürel kaynakları ile Aras Havzası'nın önemli bir çekim noktasında yer almaktadır. Kars'ın bu mevcut potansiyeli turistik ürün çeşitlendirilmesi bakımından değerlendirildiğinde, doğa yürüyüşleri ve bisiklet rotalarının ekoturizm kapsamında bütünleşik bir yaklaşımla oluşturulması önerilmektedir. Doğa yürüyüşü ve bisiklet rotalarının ağırlıklı olarak gerçekleştiği Sarıkamış-Oteller-Bayrakepe-Küp Kilise-Katerina Av Köşkü-Sarıkamış (18 kilometre), Karakurt-Kağızman (66 kilometre), Kars-Çakmak-Çamurlu-Ortalar-Kayadibi-Gölbaşı-Aygır Gölü-Boğatepe Gölü (37 kilometre) ve Kars-Azat-Verimli-

Esenyazı-Turna Gölü-Şabanköy-Kağızman (89 kilometre) rotalarının flora ve fauna değerlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması, ekoturizm için vazgeçilmez bir prensiptir. Yeni ekoturizm rotalarının tespiti, rota işaretlemesi, belgelenip tanıtımının ve sürdürülebilirliğinin sağlanması ile şehrin turistik imajı değiştirilebilir, bölgeye gelen turist portföyü genişletilebilir ve turizmin bölgeye ve ülkeye sosyal, ekonomik ve çevresel katkıları artırılabilir.

İnanç Yolu Rotası: Kars'ın 42 kilometre kadar doğusunda bulunan Ani Antik Kenti, 2016 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kaydedilmiştir. Tarih öncesi dönemlerden itibaren çeşitli kültürler ev sahipliği yapan Ani Antik Kenti'nin dinî ve sivil mimarının biçimlenmesinde bu kültürler etkili olmuştur. Ani Antik Kenti'nde yer alan Fethiye Camii, Menuçehr Camii, Tigran Honents Kilisesi, Aziz Grigor Kilisesi, Aziz Prikitch Kilisesi, Rahibeler Manastırı ve Ateşgede Tapınağı gibi yapılar Kars için inançsal ve tarihî öneme sahiptir. Kent'te yer alan bu yapıların ve Ani Antik Kenti'nin gün yüzüne henüz çıkarılmamış yapılarının inanç turizmi rotası kapsamında ön plana çıkartılması önerilmektedir. Önerilen rota için mevcut yol durumunun geliştirilmesi, işaretleme ve yönlendirme tabelalarının yapılması gerekmektedir.

11. Kent Peyzajını Düzenleme ve Rekreatif Alanları Artırma

Kars'ın onlarca medeniyete ev sahipliği yapmış, tarihî ve doğal güzellikler açısından zengin destinasyon noktalarına sahip olması nedeniyle kentin çehresini ve rekreatif alanlarını düzenlemek önem arz etmektedir. Kentin çehresiyle bütünleşik yapıda hem turistlerin hem de yerel halkın rekreatif alan ihtiyaçlarını giderecek bir takım mekânsal düzenlemelere yapılmalıdır. Kars Valiliği geçtiğimiz yıl tamamladığı çevre düzenlemesiyle Kars Kalesi etrafındaki bu düzenlemeleri tamamlamıştır. Tarihi dokuya uygun restoran ve kafeler yürüyüş yolları ve kent mobilyaları kullanılmıştır. Diğer yandan Kars Kalesi'nin önündeki en işlek iki caddede (Atatürk Caddesi ve Şehit Hulusi Aytekin Caddesi) oluşan otopark sorununun giderilmesi önemlidir. Özellikle tur otobüslerinin park sorunu sebebiyle yaşadığı zaman kaybı giderilmelidir. Kent merkezinde serbestçe dolaşan sokak hayvanlarının dolaşımının engellenmesi için barınakların yapılması, çöp kaynaklı çevre kirliliğini gidermek adına çöp kutularının sıklıkla bulundurulması sosyal yaşam kalitesine olumlu katkı sağlayacaktır.

Umumi tuvaletler/çocuk bakım üniteleri, şehir planlamasında göz ardı edilemeyecek ölçüde öneme sahiptir. Çevresel sürdürülebilirlikten sağlık politikasına kadar insan, çevre ve dolayısıyla turizmi etkisi altında bırakan bu yapıların, turistik bölgelerde ihtiyaçları karşılayabilecek ölçülerde ve yol güzergâhları üzerinde belirli mesafelerde bulunması gerekmektedir. Turistler için oluşturulan belirli bölgeye yönelik rehberlerde, umumi tuvalet/çocuk bakım üniteleri haritaları hazırlanabilir ve böylece hem destinasyon merkezinin hem de turistlerin seyahat kalitesi artırılabilir. Diğer bir konu Sarıkamış'ta turistlerin kültürel mirasımızı tanıması adına kent kimliğine uygun, turistik bir çarşı/sokak ve şehrin gastronomik marka imajını gözler önüne serecek yiyecek-içecek alanlarının oluşturulmasıdır. Bu çarşı/sokaklarda yöreye özgü hediyelik eşyaların bulunması ve folklorik müzik dinletilerinin yapılabileceği alanların oluşturulması, yörenin albenisinin artırılmasını sağlayacaktır.

12. Deneyimsel Turizm Uygulamalarını Artırma

Kars; birçok medeniyetin birleşim noktası olması sebebiyle oldukça farklı etnik özelliği bir arada bulunduran bir şehirdir. Özellikle halı, kilim, şiir, müzik, dans ve gastronomik ürünler, Kars'ı ön plana çıkaran, kültürel turistik öğelerdir. Kars'ın sahip olduğu bu renkli, özgün mozaik, ziyaretçilerin deneyimlerine sunulması açısından önemlidir. Kars'ın en önemli turistik ilçesi Sarıkamış ve civarında, çoğunlukla siyah, gri, kahve, kırmızı ve yeşil renklere sahip, amorf bir volkanik cam olan obsidiyen taşı bulunmaktadır. Çeşitli kültürlerde şifa amaçlı kullanıldığı bilinen bu taşın işlenerek

ziyaretçilere sunulması amacıyla yüzük, kolye gibi takıların yapılabilceğı atölyeler, imalathaneler kurulmalıdır. Yapılan bu eserler, Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü bünyesine bağı sergi salonlarında sergilenerek pazara açık hâle getirilebilir. Kars'ın halk edebiyatının sözlü ürünlerinden şiir, müzik, hikâye anlatımını içeren “âşıklık geleneğı” kültürüne sahip bir kent olması sebebiyle bu kültürün tanıtılması ve nesiller boyu aktarılmasına imkân sağlayacak kültür evleri oluşturulabilir. Aynı zamanda hayvancılık bölgesi olmasından dolayı geçmiş dönemlerden günümüze kadar dokumacılık faaliyetlerinin süregelmesiyle halı ve kilim dokumacılığına önem verilmiştir. Bölgenin doğal ve beşeri şartlarıyla özdeşleşerek coğrafi işaret almaya hak kazanan bu halı ve kilimlerin, kültür evlerinde geleneksel dokuya uygun olarak yapımının gösterilmesi ve sergilenmesi önerilmektedir.

13. Nitelikli Hediyeelik Eşya Envanterini Geliştirme

Bir sınır kenti olması dolayısıyla Kars, kültürlerin etkileşim alanı olmuştur. Kars'a yerleşen çeşitli Türk boylarıyla gelen göç hikâyeleri, yörede yaşanan savaşlar, kıyımlar, doğal olaylar, yaşam koşulları zengin bir folklorun oluşmasını sağlamıştır. Bu tür unsurları malzeme edinen halı ve kilim dokumacılığı geleneğinin yörede yaygın olarak sürmesi Kars folkloruna büyük katkı sağlamıştır. Günümüzde Kars Merkez, Arpaçay, Selim ve Sarıkamış ilçelerinde mevcut dokuma atölyelerinde ve bazı evlerde halı dokuma yapılmaktadır. Kars ve çevresinin karakteristik özelliğini yansıtan bu halılardan “Kars El Halısı” ve “Sümer Kars El Halısı” coğrafi işaret ile tescillenmiştir. Çift düğümlü olarak örülen bu halılara ek olarak Çerim, Zili, Sumak ve Çiği kilimleri de Kars'ın önemli el sanatları arasında gösterilmektedir. Kars'ın hediyeelik eşya görünürlüğü ve erişilebilirliği noktasında geleneksel halı ve kilimlerinin kazanımı oldukça önemlidir.

Hediyeelik eşya satış noktalarının ve hediyeelik eşya tasarımlarına yönelik birden fazla mağaza satış noktasının şehir merkezinde oluşturulması önerilmektedir. Bu mağazalarda geleneksel Kars halı ve kilimleri, Kars'a özgü geleneksel ürünler (bakırcılık, ahşap oymacılığı ve kaşmir ürünler) ziyaretçilerle buluşturulabilir. Ek olarak Kars Kalesi karşısında, Şehit Hulusi Aytekin Caddesi'nde haftanın belli bir günü “slow food” kapsamında uygulanabilecek Kars Yeryüzü Pazarı ile organik ve çevre dostu ürünler tüketiciye sunulabilir. Kente özgü kültürel kimliğin korunduğı, gastronomik imajın nesiller boyu aktarılacağı organik ürün üretimini teşvik eden bu oluşumlar, aynı zamanda sağlıklı beslenmenin önemine de vurgu yapmaktadır. Bölge halkı tarafından hazırlanan geleneksel el sanatlarının ziyaretçilerin beğenisi ve deneyimine sunulması, Kars şehir merkezine fayda sağlayacaktır.

14. Sarıkamış Kayak Merkezi İçin Suni Karlama Sistemlerini Hazırlama

İklim değışikliği nedeniyle kar yağışları, kar kalınlıkları ve karın yerde kalma süresinde yaşanan olumsuzluklar karşısında kış turizmi merkezlerinde ilk olarak alınan önlem, daha geniş alanlarda ve daha fazla suni karlama olmaktadır. Sarıkamış Kayak Merkezi'nin de iklim değışikliği sonucu yetersiz kar yağışı ve kar kalınlığı nedeniyle kar seviyesi sorunu ile karşı karşıya kalacağı kesindir ve buna bağı ortaya çıkacak turizm talebindeki değışim, kaçınılmaz olarak görülmektedir. Bölge; Alp ve kuzey disiplini kayak uygulamaları, kayak safari ve kızaklı geziler için uygun ortam sunmaktadır. Bölgede snowboard sporu ise kısmen yapılabilmektedir. Kayak merkezi slalom, büyük slalom ve süper-C kayak türlerini yapmaya elverişlidir. Sarıkamış Kayak Merkezi; Kar Festivali kapsamında atlı kızak gösterisi, kızak yarışları, kar üzerinde voleybol ve off-road yarışları gibi etkinliklerle ziyaretçilere kış turizminde olanak sağlamaktadır. Söz konusu kayak sporları ve kış turizmi etkinliklerinin sürdürülebilirliği açısından iklim değışikliğine karşı mücadelede Sarıkamış Kayak Merkezi'nde yapılacak suni karlama uygulamaları, önemli bir husus olarak ortaya çıkmaktadır. Kayak merkezinin iklim değışikliğine karşı uyum kapasitesini belirleyebilmek üzere suni karlama

için teknoloji ve gerekli iklim koşullarının varlığı, uyum için gerekli ekonomik sistemlerin varlığı, turizm sektörünün iklim değişikliğinin etkileri konusundaki bilgi düzeyi, turizm sektörü ile ilgili kurum ve kuruluşların varlığı gibi göstergeler önemli rol oynamaktadır. Kayak merkezinde suni karlama makinelerinin bulunmadığı, kar yağmadığı zaman turist ve gelir kaybı yaşandığı göz önüne alınırsa suni karlamaya yönelik fizibilite çalışmasının yapılması, bunun için ilk olarak tesis yeri ve altyapısının planlanması önerilmektedir.

15. Kamp ve Karavan Noktalarını Belirleme

Kamp ve karavan seyahatlerini tercih eden turistler, maliyet etkinliğini önemsemek, doğayla iç içe olmak, çevre dostu olmak ve esnek konaklamayı tercih etmek anlayışlarına sahiptir. Bu turistler, şehrin telaşından uzak, doğanın kalbinde ve hiçbir ihtiyaçlarından ve konforlarından ödün vermeden konaklamak için alanlar aramaktadır. Kars ili içerisinde bulunan Ani ve Ocaklı bölgeleri, Sarıkamış Keklik Deresi mevki ve Soğuk Su Millî Parkı, Akyaka Kanyonu, Çıldır Gölü, kamp ve karavan severler için kentin sakin ve huzurlu bölgelerindendir. Tertemiz havası ile yemyeşil atmosfere sahip Sarıkamış Soğuk Su Millî Parkı ve Keklik Deresi bölgesi, sarıçam ağaçları eşliğinde ormanın keyfini çıkarmak isteyen turistler için muhteşem lokasyonlardır. Ani ve Ocaklı bölgelerinin hem tarihî hem de doğal güzellikleri ve etkileyici manzaraları, kamp ve karavan severler için muhteşem bir bölge olduğunu gözler önüne sermektedir. Sunduğu ihtişamlı manzara ile Akyaka Kanyonu ve Çıldır Gölü'nün; ferah, sakin ve huzurlu bir tatil geçirmek için turistler tarafından akın edilebilecek alanlar olduğu düşünülmektedir. Bu bölgeler, insan sağlığına zarar verebilecek tüm etkenlerden korunaklı olmalıdır. Güvenliği sağlanan bu bölgeler, insan ve hayvanların giremeyeceği şekilde tel örgüler ile çevrilmelidir. Kamp ve karavanlar için ayrılacak bu bölgelere elektrik, su temin edilmelidir. Hijyenik olarak tasarlanmış foseptik, atık su ve karavanlardaki kimyasal tuvalet atıklarının, şehir kanalizasyonu vasıtasıyla atılabilecek altyapı çalışmaları yapılmalıdır. Çevre kirliliğine neden olmamak için belirli aralıklarla çöp kutuları konumlandırılmalıdır. Aynı zamanda ortak kullanıma açık tuvaletler, açık duş alanları ve bulaşık yıkama istasyonları bulunmalıdır. Belirli aralıklarla elektrik panoları yapılarak ziyaretçi karavanlarının bu panolardan yararlanması sağlanmalıdır. Yangın ihtimaline karşı her türlü önlem alınmalı ve acil durum planları oluşturulmalıdır. Olası yaralanmalara karşı gerekli ilk yardım malzemeleri, yeterli miktarda bulundurulmalıdır.

16. Sarıkamış'taki Kayak Otellerinin Tüm Yıl Boyunca Etkin Kullanımını Sağlama

Yüksek irtifa antrenmanları, sporcuların performans ve dayanıklılığını artırmada oldukça etkilidir. Genellikle, 1750 ile 2250 metre arasındaki yükseklikler tercih edilir ve 2 ile 3 haftalık bir süre boyunca bu antrenmanlar yapılır. Spor turizmi, sporcuların ve takımların kamp ve eğitim aktiviteleriyle önemli bir pazar oluşturur. Özellikle futbol takımlarının sezon içi ve ara dönemde gerçekleştirdiği kamplar, bu pazarda büyük öneme sahiptir. Birçok spor dalında, hazırlık dönemlerinde yapılan kamplar için yüksek rakıma ve uygun iklim koşullarına sahip bölgeler tercih edilir. Bu nedenle sporcu kampları, özellikle kış turizm merkezlerinin düşük sezonunda, yani yaz aylarında gerçekleştirilebilir. Çünkü doğal koşulları ve altyapısı uygun olan alanlar önemli bir fırsat sunar. Özellikle futbol antrenmanları gibi aktivitelerde iklim konforu bakımından uygun yerler, genellikle yüksek rakıma sahip kış turizm merkezleridir. 7 adet yatırım belgeli, 20 adedi işletme belgeli ve 5 adedi de basit belgeli olup toplam 32 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Tesislerdeki Aralık-Mart ayları arasındaki ortalama kalış süresi 2,59 gündür. Hem bu süreyi uzatmak hem de yaz aylarındaki atıl kapasiteyi değerlendirmek için bölgede "Yüksek İrtifa Spor Merkezi"nin kurulması gerekmektedir. Bu merkezdeki tesisler, çeşitli spor branşlarına uygun olmalı ve saha, salon, havuz,

test, antrenman, beslenme, masaj, sakatlık tedavisi, güvenlik gibi temel ihtiyaçları karşılayabilecek nitelikte olmalıdır. Bu sebeple uluslararası standartta bir “Performans Analiz Merkezi” ve “Kondisyon Merkezi” ile birlikte antrenman ve karşılaşmalar için 10 adet çim zeminli saha, önleyici tedavi amacıyla kullanılmak üzere spor hekimliği merkezi, takımlar için 1 adet spor salonu, ferdi sporcular 3 adet için salon, atletizm pisti ve yüzücüler için en az 4 kulvarlı, 50 metre uzunluğunda olimpiik yüzme havuzu gibi tesisler oteller bölgesinde inşa edilmelidir.

17. Kars İçin Mobil Aplikasyonlar Geliştirme

Mobil aplikasyonlar, günümüzde ziyaret edilen destinasyondaki bölgeyi ziyaret edenlerce en yaygın kullanılan yazılımlardır. Başarılı bir mobil aplikasyon, ilin turistik potansiyelinin ortaya çıkartılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Kars, tarihî ve doğal güzellikleri ile öne çıkan bir ilimizdir. Bu potansiyelini tanıtmak ve bölge ziyaretçilerine rehberlik etmek için mobil bir aplikasyon tasarlanmalıdır. Bu aplikasyonda, bölgenin ziyaret edilecek tarihî ve doğal güzellikleri ile ilgili bilgiler ve gezi rotaları, müzeler, restoranlar, konaklama yerleri ve mevcut etkinliklerin tanıtımı yapılmalıdır. Ayrıca bölgeye ait özel (taksi) ve toplu taşıma ile ilgili bilgilere de yer verilmelidir. Olası acil durumlarda sağlık kuruluşlarına kolayca erişim imkânı sunmalıdır. Bölgeye gelen ziyaretçilerin memnuniyet ve varsa şikayetlerini iletebilecekleri geri bildirim işlevi sağlamalıdır. Hazırlanacak bu aplikasyon çok dilli olmalı, lokasyon temelli çalışan yerel haritalar aplikasyona entegre edilmelidir. Ayrıca bölgede oluşan anlık etkinlik ve fırsatların aplikasyon ile duyurulabileceği “push” teknolojisine sahip olmalıdır. Kullanıcıların aplikasyon üzerinden sosyal medyalarında paylaşım yapmalarına imkân vermelidir. Bölgenin tarihî ve turistik mekânlarının etkileyici bir şekilde tanıtılması için “artırılmış gerçeklik” ve “sanal gerçeklik” uygulamaları içermelidir. Ayrıca kullanıcıların bölgede daha fazla zaman geçirmelerini sağlamak için “oyunlaştırma/gamification” uygulamalarını içermelidir.

18. Marka Festival Oluşturma

Kültürel çeşitliliğin ve yerel kimliğin ön plana çıktığı festivaller ve özel etkinlikler, turizm sektöründe giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Kars’ta düzenlenen ulusal ve uluslararası festivaller, bu trendin bir yansıması olarak hem yerel halkı hem de turistleri çekmektedir. Sarıkamış Kış Oyunları Festivali, Kars’ın zengin kış turizmi potansiyelini ön plana çıkaran, önemli bir etkinliktir. Bu festivalde, kış sporlarına dair çeşitli etkinlikler düzenlenirken aynı zamanda bölgenin doğal güzelliklerini keşfetme fırsatı da sunulmaktadır. Sarıkamış’ın tarihî ve kültürel mirasıyla birleşen bu etkinlik hem yerel hem de uluslararası katılımcıları cezbetmektedir. Peynir Tadım Şenliği ise Kars’ın yöresel lezzetlerini ve gastronomisini tanıtmak amacıyla düzenlenen bir etkinliktir. Kars’ın meşhur peynirleri bu festivalde tadılarak ziyaretçilere yöresel lezzetlerin keyfi yaşatılmaktadır. Ayrıca peynir yapımıyla ilgili gösteriler ve atölye çalışmaları da festival programının önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Koç ve Kültür Festivali ise Kars’ın geleneksel kültürünü ve mirasını yaşatmak amacıyla düzenlenen bir festivaldir. Bu etkinlikte, yöresel halk oyunları, müzik performansları, el sanatları sergileri ve yöresel yemeklerin tadımı gibi çeşitli aktiviteler yer almaktadır. Festival, Kars’ın kültürel zenginliğini korumak ve gelecek nesillere aktarmak adına önemli bir platform sağlamaktadır. Bahsi geçen bu sayılı festivallerin tamamı, çeşitli kurum ve kuruluşlarca düzensiz bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Düzenlenen bu festivaller, etkinliğinin sağlanması için oluşturulacak profesyonel bir organizasyon komitesi tarafından tek bir elden yönetilmelidir. Festival tarihleri her yıl için önceden “sabit” olarak belirlenmeli ve ilan edilmelidir. Geçmiş yıllarda düzenlenen Uluslararası Altın Kaz Film Festivali, Kars’ın sinema ve kültür hayatına katkı sağlayan bir diğer önemli etkinlikti. Bu festivalde, ulusal ve uluslararası yönetmenlerin filmleri gösterilmekte ve sinema endüstrisine dair paneller düzenlenmekteydi. Ayrıca Kars’ın tarihî mekânları ve doğal güzellikleri

de film gösterimleri için eşsiz birer arka plan oluşturmaktaydı. Bu film festivali tekrar profesyonel bir şekilde ele alınmalı ve yeniden yapılması sağlanmalıdır. Ayrıca Kars, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığımızın her yıl geleneksel hâle getirdiği ve sayısını artırdığı “Kültür Yolu Festivali” listesine mutlaka dâhil edilmelidir.

19. Ani Antik Kenti ve Çevresinde Alternatif Turizm Faaliyetleri Oluşturma

Kırk Kapılı Şehir, Dünya Kenti gibi isimlere sahip kadim kent Ani, özgün mimarisi ile birbirinden etkileyici kiliseler, katedraller, kervansaraylar ve doğal güzellikleri ile görenleri etkileyen turizm destinasyonudur. Bölgeyi turizmde canlandırmak amacıyla alternatif turizm faaliyetlerinin oluşturulması, ziyaretçileri hem tarihî bir yolculuğa çıkaracak hem de bölgenin doğal güzellikleriyle bu ziyaretten maksimum verim alınması sağlanacaktır. Bu kapsamda Kars’ın Akyaka ilçesine bağlı Şahnalar köyünden başlayarak Kayaköprü köyünde sona eren 10 kilometre uzunluğundaki Akyaka Kanyonu’ndan Ani Antik Kenti’ne erişim sağlayacak bir yürüyüş yolu oluşturulabilir. Aynı zamanda yine aynı lokasyonda rekreatif faaliyetlerin yapılabileceği bir alan oluşturularak oryantiring, satranç turnuvaları, maraton, trekking gibi sportif faaliyetlere yer verilebilir. Ani Antik Kenti, yer yüzeyindeki eserlerin yanı sıra yer altındaki mağaralar ve şehirleriyle de dikkat çekmektedir. Bölgede günümüzde çeşitli amaçlarla samanlık, ahır ve erzak deposu olarak kullanılan, Bostanlar ve Mıgımgı Deresi mevkinde 693 adet tek odalı, 91 adet iki odalı, 26 adet 8 odalı olmak üzere toplam 823 adet mağaranın turizme kazandırılması önerilmektedir.

20. Boğatepe ve Koşapınar Köylerini UNWTO “En İyi Turizm Köyü” İçin Hazırlama

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) 2021 yılında başlattığı bir projeye “Dünyanın En İyi Turizm Köyü”nü seçmektedir. Bu girişim, kırsal alanlarda turizmin sürdürülebilir kalkınma ve kültürel mirasın korunması için bir araç olarak kullanılmasını amaçlamaktadır. Bugüne kadar 100’den fazla ülkeden 600’den fazla başvuru almıştır. Şu ana kadar 129 köyün “En İyi Turizm Köyü” olarak tanınmasının yanında 57 köy de en iyi turizm köyü geliştirme programına dâhil edilmiştir. Ülkemizden Mustafapaşa-Nevşehir, Taraklı-Sakarya, Birgi ve Şirince-İzmir “En İyi Turizm Köyü” seçilmiştir. Seçim kriterleri, sürdürülebilir kalkınmanın üç temel direğini, yani ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere dokuz alanda kaynakların ve girişimlerin değerlendirilmesine dayanmaktadır. Boğatepe ve Koşapınar köylerinin bu programa başvurduğu fakat olumlu sonuçlanmadığı, yapılan araştırmadan anlaşılmaktadır. Bu her iki köyün; daha önce bu sıfatı almaya hak kazanmış köyler ile kuracağı iş birliği ve sinerji sayesinde başvuru dosyalarında bulunan eksikliklerin hızla giderilerek başvurularının yenilenmesi ve “Dünyanın En İyi Turizm Köyleri” arasına girmeleri sağlanmalıdır. Bu durum gerek ulusal gerekse uluslararası alanda bölgeye olan ilginin artmasına önemli katkılar sunacaktır. Bunun için Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Turizm Fakültesi önderliğinde bu konuda uzman bir ekip oluşturulmalı ve konu ile ilgili yerel halkı bilgilendirme eğitimleri düzenlenmelidir. Alt yapının hazır olmasından sonra T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilileri ile birlikte çalışma yapılarak önümüzdeki dönem için başvuru dosyası hazırlanmalıdır.

21. Çıldır Gölü ve Çevresine Yönelik Uygun Turistik Tesisler Yapma

Doğu Anadolu Bölgesi’nin en büyük ikinci gölü olma özelliğine sahip Çıldır Gölü, son zamanlarda sıklıkla anılmaktadır. Kış aylarında göl yüzeyinde buz kalınlığı yeterli seviyelere ulaşınca bölgede kış turizmi canlanmakta ve atlı kızakçılar tarafından göl üzerinde geziler yapılmaktadır. Bu etkinlikler için bölgeye gelen günübirlikçi ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir tesis oluşturulmalıdır. Bu tesis; ekolojik süreç, biyolojik çeşitlilik, kültürel bütünlük ve yaşamı devam

ettiren sistemlerin idame ettirileceği, insanların etkileşim içerisinde bulunacağı, çevrenin bozulmayacağı veya değiştirilmeyeceği şekilde turizme kazandırılmalıdır. Tesis içerisinde yöreye özgü gastronomik lezzetler ve kültürel değerlerin pazarlandığı kafe ve restoranlar açılmalıdır ve bu tesisler de turistlerin tüm ihtiyaçlarını temin edebileceği şekilde dizayn edilmelidir. Ayrıca turistik faaliyetler açısından su sporlarının yapılmasına olanak sağlanmalıdır. Bu amaçla su kayağı, yelken, kano, kürek, katamaran, sörf, tekne turları yapılarak gezilerden yüksek verim elde edilebilir. Açılacak tesisler hem sporcuların hem de macera tutkunu turistlerin ihtiyacını karşılayabilecek, gerekli alet ve ekipmanlara kolay ulaşım sağlayabilecek nitelikte olmalıdır.

22. Arkeolojik Kazı Çalışmalarını Hızlandırma

Kars, zengin tarihi ve kültürel mirasıyla Türkiye'nin önemli turistik destinasyonlarından biridir. Özellikle Ani Arkeolojik Alanı, tarihî derinlikleriyle âdeta bir açık hava müzesi niteliğindedir. Son yıllarda, bu önemli tarihî mirasın daha detaylı şekilde incelenmesi ve turizme kazandırılması amacıyla önemli adımlar atılmaktadır. Bu adımların başında, Kafkas Üniversitesinden Doç. Dr. Muhammet Arslan liderliğindeki kazı çalışmaları gelmektedir. Cumhurbaşkanlığı Bakanlar Kurulu kararıyla gerçekleştirilen kazılar, Ani Arkeolojik Alanı'nın derinliklerine ışık tutacaktır. Kazı başkanı hocamızın “Sanat Tarihi” kökenli olması nedeniyle yapılan çalışmaların arkeolojik kazıdan çok restorasyon tarzı çalışmalar olduğu öğrenilmiştir. Ayrıca belirli tescilli yapılarda, Kars Müze Müdürlüğü tarafından sondaj kazıları yapılmaktadır. Bu kazılar, bölgenin tarihî dokusunu daha iyi anlamak ve korumak adına önemli bir adımdır. Ancak elde edilen bu alanlar ve bulguların sadece bilimsel çalışmalarda değil, aynı zamanda turistik çekicilik olarak da sunulması büyük bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığının kazı çalışmalarını 12 aya yayma kararı doğrultusunda, takviye bir uzman kazı ekibi atanarak çalışmaların hızlandırılması ve kazı süresinin mevsim koşullarına göre uzatılması hayati derecede önemlidir. Böylelikle, kazı çalışmalarının sadece yaz aylarında değil, uygun koşullu diğer aylarda da (Nisan-Kasım) devam ettirilmesi ile turizmin 12 aya yayılması sağlanabilecektir. Kars'ın tarihî mirasının turizme kazandırılması, bölgenin turizm potansiyelini artıracak ve yerel ekonomiye katkı sağlayacaktır. Ancak bu süreçte tarihî eserlerin korunması ve sürdürülebilir turizm anlayışıyla hareket edilmesi de büyük önem taşımaktadır. Tarihî ve kültürel zenginliklerimizin korunması ve gelecek nesillere aktarılması adına yapılan bu çalışmaların hızlandırılması ve desteklenmesi, Kars'ın turizmdeki potansiyelini daha da yükseltecektir.

23. Kars'ın Tarihî Yapılarının Fiziksel Rehabilitasyonunu Sağlama

Kars bölgesinde taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının çok olması sebebiyle 1959 yılında kurulan Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi, bölgeden toplanan eserlerin çoğalmasıyla farklı lokasyonlarda bulunmuştur. Şu an “İstasyon, Cumhuriyet Cad., No. 385, Merkez/Kars” adresinde bulunan müzeye erişimin zor olması, şehrin işlek kısmında bulunmaması ve turistik bölgenin dışında olması nedenleriyle lokasyon değişimi değerlendirilebilir. Ayrıca müze bahçesi içerisinde ziyaretçilerin etkileşime girebileceği müzik icraları ve folklorik gösterilerin yapılabileceği bir sosyal bir yaşam alanı planlanabilir. Şehrin savunma mekanizmasını artırmak adına iklim şartlarına göre oluşturulan, 1734-1878 tarihleri arasında yapımı tamamlanan 446 tabyadan günümüzde 5 adet tabla (Karadağ Tabya, Arap Tabya, Kanlı Tabya, Kerim Paşa Tabya, Süvari Tabya) sağlam olarak kalmıştır. Bu tabyaların turistik çekiciliğe sahip olarak fiziksel rehabilitasyonunun sağlanması, bölge turizminin canlanmasına katkı sağlayacaktır. Sarıkamış ilçesinde bulunan, Rusların Kuzey Avrupa'nın Baltık mimari üslubu ile kendi mimari anlayışlarını yoğurarak inşa ettikleri askeri lojmanların restore edilerek müze, sinema salonu ve butik otel olarak tasarlanması ile bölgedeki yaz turizminin canlanması sağlanabilir. Osmanlı-Rus Savaşı'nın sonunda Rusların 40 yıllık işgalinin neticesinde,

şehir merkezinde Baltık mimariye ait birçok eser bulunmaktadır. Bu eserlerin dış cephelerinde yalancı sütunlar, bordür kabartma taşlar yer alırken iç mekânlar da uzunca bir koridor etrafında, iç içe açılan oda ve salonlardan meydana gelmektedir. Rus mimarisinin Kars'taki önemli örnekleri şunlardır: Eski Hekim Evi, Defterdarlık Binası, Sağlık Müdürlüğü Binası, Vali Konağı, Tuncer Güvensoy Evi.

24. Yönlendirme Tabelaları ile Şehrin Turistik Ürünlerini Görünür Hâle Getirme

Kars'ın turizm potansiyelinin artırılması, kültürel çekiciliklerin değişen turizm faaliyetlerine göre düzenlenip turistik bir ürün olarak sunulması ve şehrin ürünlerinin görünür hâle getirilmesinde, yönlendirme tabelaları önemli bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Gerek mevcut güzergâhlar gerek ise oluşturulacak yeni güzergâhlar içerisinde yazılı-görsel levhaların kullanılması ve tarihî bilgilere yer verilmesi, zamanın ruhunun korunarak aktarılabilmesi adına önemlidir. Şehrin tescilli tarihî kültür varlıkları ve sit alanlarında daha önce yapılan yönlendirme tabelalarının artırılması, ziyaretçilerin bölge ile ilgili bilgiye daha hızlı ulaşmalarını sağlayacaktır. Ek olarak Kars Merkez'de, şehir içi yönlendirme tabelalarının eksikliği bölgeye gelen yerli ve yabancı turistlerin rahatça dolaşabilmesini engellemektedir. Dolayısıyla turistlere yönelik yönlendirme ve bilgilendirme tabelalarının farklı dil seçenekleri ile düzenlenmesi önerilmektedir. Şehir içi tanıtım bilgilerinin yer alacağı tabelalara yerleştirilecek karekod uygulamaları ile turistlere bilgi akışı sağlanabilir. Şehir içinde yönlendirme tabelaları için önemli bazı noktalar; Defterdarlık Binası, Vali Konağı, Ebul Hasan Harakani Türbesi, Yusuf Paşa Camii, Fethiye Camii, Beylerbeyi Sarayı, Gazi Ahmet Muhtar Paşa Konağı, Havariler Kilisesi vb. olarak sıralanabilmektedir.

25. Nitelikli Personel ve Yerel Rehberler Yetiştirme

Kars'ın turizm potansiyelini en iyi şekilde değerlendirebilmesi için bölgeye özgü, nitelikli iş gücüne ihtiyaç büyüktür. Kars'ın mevcut turizm altyapısını ve bölgenin genel durumunu göz önünde bulundurarak nitelikli turizm çalışanlarının bölgede istihdam edilmesini teşvik edici önlemler alınmalıdır. Ayrıca bölge halkının turizm sektöründe çalışabilecek yetkinliklere sahip olmalarını sağlayacak eğitim ve istihdam programları geliştirilmelidir. Bu bağlamda, ilk adım olarak Kars'ın ihtiyaç duyduğu iş gücü profili hakkında bir ön araştırma yapılmalı ve elde edilen verilerle, eksikliklerin giderilmesine yönelik eğitim programları tasarlanmalıdır. Bu eğitimler, üniversiteler, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı ve Halk Eğitim Merkezleri gibi kurumlar tarafından verilecek sertifika programları aracılığıyla sunulmalıdır. Böylece, bölgedeki işsizlik sorununa da katkıda bulunulacaktır. Bölgenin tarihi ve turistik zenginliklerinin uzman kişiler tarafından doğru bir şekilde tanıtılması ve ziyaretçilerin memnuniyetle ayrılması, büyük önem taşımaktadır. Şu an itibarıyla Kars'ta yeterli sayıda nitelikli turizm personeli bulunmamaktadır. Benzer bir durum bölgeye gelen ziyaretçilere verilen rehberlik hizmetinde de söz konusudur. Kars'ta ikamet eden, çalışma kartlı (kokartlı) rehber sayısı sadece 1'dir. Kış dönemi başka bölgelerden gelen rehberler ile ihtiyaç giderilmeye çalışılmaktadır. Fakat bu rehber arkadaşların bölgeye hakim olmamaları sebebiyle saha uygulamalarında yapılan tanıtım ve anlatımlarda ciddi hatalar yapılmaktadır. Bu da yeteri kadar tanıtılmanın ötesinde, bölgenin yanlış tanıtımına sebep olmaktadır. Bu durumu iyileştirmek için bölgede rehberlik dâhil turizm eğitimi alan öğrencilere, yerel turizm işletmeleri aracılığıyla burs programları sunularak destek olunabilir. Böylece hem yerel halkın turizm eğitimine yönlendirilmesi hem de mezun olduktan sonra burs karşılığında bölgede çalışmaları sağlanabilir. Orta vadede, bu programın Kars dışında eğitim gören, rehberlik dâhil turizm bölümlerinde okuyan Karşı öğrencilere de uygulanmasıyla, nitelikli personel ihtiyacı karşılanabilir. Orta ve uzun vadede Kafkas Üniversitesi bünyesinde Turist Rehberliği lisans programları açılmalı ve bölgenin ihtiyaç duyduğu rehber adayları yetiştirilmelidir.

26. Etkili Bir Turizm Yönetimi Oluşturma ve Tanıtımda Bütünleşik Yaklaşımı Benimseme

2018 yılında hazırlanan Türkiye Turizm Ana Planı'nda, ulusal tanıtım ve pazarlamada markalaşmayı sağlamanın yanı sıra destinasyon özelinde tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini yürütecek yapıların oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak ortaya konan ulusal hedeflere uygun biçimde potansiyel ulusal turizm olanaklarını belirleyerek ulusal çapta tanıtım ve pazarlama etkinliklerini yerine getirmek için 2019 yılında Türkiye Turizm ve Geliştirme Ajansı (TGA) faaliyete geçmiştir. 2021 yılı itibarıyla da T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü ve Türkiye Turizm Tanıtım ve Geliştirme Ajansı (TGA) eş güdümünde, ulusal ve uluslararası alanda destinasyonların daha etkin tanıtımını destekleyecek İl Tanıtım ve Geliştirme Programı başlatılmış ve bu kapsamda iller bazında İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulları (İTGK) oluşturulmuştur. Böylece kurulan İTGK'ların ulusal eylem planı çerçevesinde ortaya konan ilkeler ve yaklaşım doğrultusunda, ilin turizm tanıtım ve geliştirme etkinliklerini belirlemesi ve bunları koordine etmesi, bir anlamda il sınırlarını kapsayan Destinasyon Yönetim Örgütü olarak çalışması beklenmektedir.

Destinasyon Yönetim Örgütlerinin (DYÖ) temel fonksiyonu, destinasyonun özellikle tanıtım ve geliştirme politikalarını belirlemek ve bu politikaları yerel paydaşlarla koordine ederek yürütmektir. Valiliklerin ve özellikle Valilik altında İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinin öncülüğünde oluşturulan İTGK'ların, DYÖ'lerin uluslararası yapılanmasına uygun şekilde, geniş bir paydaş katılımıyla yönetilmesi gerekmektedir. Bu paydaşlar; destinasyondaki yerel yönetimler, turizm işletmeleri (seyahat acenteleri, konaklama, gastronomi ve rekreasyon işletmeleri vb.) ticari birlikler, meslek odaları, Bölgesel Kalkınma Ajansı ve uluslararası projelerde rol alabilecek sivil toplum örgütleri, kongre ve bilimsel etkinliklerde rol alan üniversiteler, spor kulüpleri vb. gibi ilde farklı faaliyet alanlarında etkinlikler yürüten yapılar olabilmektedir.

Kars İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu, tanıtımda DYÖ sorumluluğu ile hareket ederek Turizm Ana Planı'na uygun ve TGA tarafından ulusal hedeflere uyumlu biçimde ortaya konan *Kars Turizm Tanıtım ve Geliştirme Yol Haritası*'ndaki başlıkları yerine getirme ve ilin etkili tanıtımını yapma görevini üstlenmektedir. İl bazında birçok kurum ve kuruluş, bir taraftan bağımsız biçimde kendi tanıtımlarını yaparken, diğer taraftan da ilin tanıtımına da önemli destek verebilmektedir. Bu noktada bir destinasyonun tanıtımında rol alan ulusal ve özellikle uluslararası ilişkilerde güçlü ağlara sahip paydaşların eş güdüm içinde hareket edebilmeleri önem arz etmektedir. Bu kapsamda Kurul; il tanıtımında rol alabilecek, ilde ticaret, eğitim, çevre, bilim, spor, sağlık, kültür ve sanat gibi farklı alanlarda etkinlik yürüten sivil toplum örgütlerinin, yerel yönetimin, akademinin, turizm işletmelerinin, il idari birimlerinin ve spor kulüpleri gibi kendi faaliyet alanında ulusal ve uluslararası temasları olan ve tanıtımda rol alabilen paydaşların tanıtım çabalarını bütünleşik bir plan dâhilinde ele almalıdır. Kurul, her bir paydaşın il tanıtımında etkili rol alabileceği alanları belirlemeli, etki alanları içinde sorumluluklarını paylaşmalı ve bu sayede her bir paydaşın tanıtımdaki rollerinin belirlenen ortak hedef doğrultusunda şekillenmesini sağlayarak bütüncül bir politika benimsemelidir.

DYÖ sorumluluğunda hareket eden Kurul, ildeki turizm potansiyelini ve mevcut kaynakları düşünerek ortaya koyduğu markalaşma hedefi yolunda, destinasyonun tanıtım sloganı, imajı ve marka konumu hedefini farklı paydaşların eş güdümlü çabaları ile ortak hedefe yöneltmeli ve bu sayede daha hızlı ve etkili sonuç almayı sağlamalıdır.

İsmet İnönü Bulvarı No: 32
06100 Emek, Ankara

Esentepe Mahallesi Büyükdere Cad.
No: 127 Astoria AVM B Blok Kat: 4
34394 Şişli, İstanbul